

2005 m., tarpininkaujant Gintarui Končiui, užsimezgė graži Plungėje veikiančio Žemaičių dailės muziejaus ir Varšuvos miesto istorijos muziejaus draugystė. 2006-aisiais, I-ojo tarptautinio Oginskio festivalio metu, muziejai pasirašė bendradarbiavimo sutartį. Į jį įsijungė ir vienas iškiliausių Lenkijos meno istorikų Janušas Plapis, kuris jau daugiau kaip du dešimtmečiai yra aktyvus Lietuvos kultūros ir konkrečiai Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrybos populiarintojas Lenkijoje. 1996 m. jis buvo Kaune veikiančio Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus ir Varšuvos miesto istorijos muziejaus surengtos M. K. Čiurlionio parodos kuratorius. Po šios parodos žurnale „Lithuania“ („Lietuva“) buvo paskelbta jo publikacija „Mikalojus Konstantinas Čiurlionis“ (1996, Nr. 3–4 (21–22), p. 176–188), kuriame jis pateikia nemažai žinių apie Lenkijoje iki to laiko lenkų kalba pasirodžiusias svarbiausias knygas ir spaudos publikacijas, trumpai aptaria jau minėtą parodą.

Ši J. Plapio publikacija – pirmas bandymas Lenkijoje susisteminti bibliografiją lenkų kalba apie M. K. Čiurlionį. Ji turi didelę išliekamąją vertę sudarant bibliografiją apie užsienyje paskelbtus šio kūrėjo gyvenimo ir darbų tyrinėjimus. Dėkojame jos autoriui, sutikusiam, kad šio teksto vertimas būtų paskelbtas mūsų leidinyje. Straipsnį iš lenkų į lietuvių kalbą išvertė JANINA KRUPOVIČ.

Mikalojus Konstantinas ČIURLIONIS

JANUŠAS PLAPIS

Savo paveikslus Mikalojus Konstantinas Čiurlionis dažniausiai tapė pastelės bei tamperos technika. Muziejinių vertybių restauratorių ir konservatorių požiūriu, jų eksponavimas už saugyklos ribų turi būti apribotas iki minimumo. Todėl Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus XX a. paskutiniojo dešimtmečio viduryje paruošė reprodukcijų rinkinį, skirtą kilnojamosioms parodoms, ir papildomai dar parengė parodą lydinčią eksponavimui skirtą medžiagą, kuri sudaro galimybes išsamiau susipažinti su šio kūrėjo gyvenimu ir darbais. Rinkinyje yra 71 eksponatas. Jie skirstomi pagal dvi temas – gyvenimas, kūryba. Parodoje pateikiamas ir paskutiniosios M. K. Čiurlionio kūrybos parodos katalogas „Mikalojus Konstantinas Čiurlionis 1875–1911: Gyvenimas ir kūryba fotografijoje ir reprodukcijose“, kuriame publikuojamas prof. Vytauto Landsbergio komentaras (katalogą bukletu forma išleido Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus). Varšuvoje ši paroda dar buvo papildyta Lenkijoje saugoma archyvine medžiaga bei leidiniais.

M. K. Čiurlionio individualumas ir jo novatoriškumas atsiskleidė dailėje. Turbūt neįmanoma jo kūrybą vertinti vienareikšmiškai, nors ir galima surasti kai kurių idėjinių temų motyvų, šimtmečių sandūroje jaudinančią europietišką estetinę sąmonę. Galima surasti ir kai kurių dailės srovių, vadinamų bendru modernizmo pavadinimu, pasireiškimų. Su jais jau galėjome susipažinti lenkų teoretikų darbuose dailės tema bei jaunos Lenkijos dailės praktikoje.

Moderizmas buvo XIX a. europietiškos dailės permąstymo, vykstančių didėjančiais tempais ir žengiančių į XX a. atveriant jo hori-

zontus, finalas. Vienu „Naujojo dvasinio kontinento kolumbu“, be abejonės, buvo M. K. Čiurlionis.

Tai, kuo M. K. Čiurlionis minėtu laikotarpiu domėjosi, lėmė jo prigimties fenomenas, sugebėjimas pajusti grožį, kūrybinė galia, pasaulėjautos fenomenas, dvasinis pasaulio supratimas.

M. K. Čiurlionio dailėje dominuoja gamta. Jį žavėjo visa jos dramaturgija, įvairūs reiškiniai, vaizdai, amžinas permąstymo ritmas.

1905–1906 m. sukurtas ciklas „Pasaulio sutvėrimas“ (I–XIII) – kosmogoninė drama, kuri vystosi laike. 1906 (?) m. gimė „Zodiako ženklų“ (I–XII) ciklas – žvaigždėto dangaus poetinės metaforos. Abu ciklai atskleidė M. K. Čiurlionio meistriskumo tobulumą. 1907–1907 m. dailininko išradingumas išryškėjo itin stebinančia jėga. Paveikslai, skirti metų laikams, tęsia „Pasaulio sutvėrimo“ ciklą, išskėlė ir išvystė jo gamtos viziją. Cikle „Žiema“ vyksta formali raida – nuo žiemos motyvų kaligrafijos iki teptukų pėdsakų ritmikos ir mikrostruktūrų vizijos. Ypatingu novatoriškumu pasižymi paveikslai iš ciklo „Vasara“ (triptikas). Viena iš jų nusidriekia lengvai škiuotas peizažas, kurį sudaro slėnis ir dangaus skliautas. Nuostabiai atrodo dažų ruožai, brūkštelėti iš viršaus į apačią, kurie tarsi nuteka žemiau nesimetriškai užteptų dėmių. M. K. Čiurlionis čia, regis, bando atskleisti tuos meno horizontus, kuriuos 40-aisiais metais pasiekė menas: „sustiprintą automatizmą ir padidinto atsiktiktinumo vaidmenį“. Kitas paveikslas, turintis panašią tapybos

(Nukelta į 50 p.)

Plungės dvaro muzikos mokyklos pastatas. XX a. pr.
Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

Parengta pagal informaciją, skelbiamą interneto leidinyje „Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus“ (internetu prieiga <http://www.ciurlionis.lt/index.php?f=cfc7141a7f&lg=lt>, žr. 2008 06 15)

M. K. ČIURLIONIS IR ŽEMAITIJA

* 1889–1893 m. M. K. Čiurlionis gyveno Plungėje, kunigaikščio Mykolo Oginskio dvare įsteigtoje orkestro mokykloje mokėsi groti įvairiais instrumentais, giedojo chore. Pradėjo komponuoti, laisvalaikį piešė. Nuo 1892 m. – kaip orkestro fleitininkas – gavo ne tik išlaikymą, bet ir algą. Kartu su orkestru koncertavo Palangoje, Rygoje, Rietave.

* 1894–1899 m. M. K. Čiurlionis, materialiai remiamas M. Oginskio, studijavo Varšuvos muzikos institute. Įstojęs į fortepijono klasę, pradėjo mokytis žemesnėje prof. T. Brzezickio klasėje, 1895 m. buvo perkeltas į viduriniąją Antonio Sygietinskio klasę.

(Nukelta į 52 p.)

(Atkelta iš 49 p.)

struktūrą, tiesą sakant, neturi semantinių aliuzijų.

Po II-ojo pasaulinio karo buvo iškelta mintis, kad M. K. Čiurlionis yra abstrakcinio meno pionierius. Nors tai ir sukėlė ginčų, tačiau teisingas yra teiginys, kad jo menas vedė prie abstrakcinės tikrovės, žadinančios muzikines ambicijas, aplenkiant panašia kryptimi einančias pasaulinio meno tendencijas.

Būdamas dailininkas ir tokio pat masto kompozitorius, M. K. Čiurlionis turėjo ypatingą polinkį iškelti estetiškes koncepcijas, pastebimas analogijas tarp tapybos ir muzikos, ieškančias atitikimo jų materijoje – spalvose bei garsuose, pagaliau, pačiame tapymo kompozicijos procese. Sakoma, kad jo paveiksluose melodiją gali reprezentuoti kylanti linija, tonacija ir moduliacija – spalvingas visumos ir jo pasikeitimo tonas. M. K. Čiurlionis pirmasis bandė realizuoti formos vystymo laike ir kurti erdvės, egzistuojančios laike, principą.

1907–1909 m. atsirado visa eilė M. K. Čiurlionio paveikslų, kuriuose jis bando sukurti daugmaž pažodžiui muzikinių struktūrų ekvivalentus; jos turi jų pavadinimus. „Preludija“ – tai sukondensuotas judėjimo vaizdas. Įtemptas raitelio, įveikiančio prarają, siluetas kyla virš fantastiško kraštovaizdžio ir miesto. Paveikslas spalvų derinys nuo tamsių iki šviesių, tarytum skalė – nuo žemų iki aukštų tonų. „Fuga“ yra tobulas savo architektonika, „perkeliamas“ tos muzikinės struktūros. Pagrindinė paveikslų tematika – melodijos atitikmuo. Tai kraštovaizdis eglų, ežero, kalvų motyvais – įvairiomis konfigūracijomis, 5 planais vienas virš kito – sudaro fugos garsus, kurie vienas po kito kuria temą. M. K. Čiurlionis labiausiai pamėgo sonatos formos transformaciją. Tapybos atitikmeniu tapo ciklai, susidedantys iš 4 paveikslų, atitinkančių 4 sonatos dalis (allegro, andante, scherzo ir finale) – jos skiriasi savo struktūra, tematika, koloristika, nuotaika. Tokių tapybinių sonatų M. K. Čiurlionis paliko 7. Parodoje buvo eksponuojamos šios: „Saulė“, „Jūra“, „Žvaigždžių sonata“.

M. K. Čiurlionio tapyba turi simbolizmo bruožų. Pradedant alegorijomis ir simboliais, jis sukūrė savo – sunkiai interpretuojamą – simboliką. Dabartiniu metu atkreiptas dėmesys į jos didelę reikš-

mę. Apibūdinant jo meną sakoma, kad, atskleidžiant jo provaizdus priartėjama prie aiškiaregio vizijomizmo. Poetinė intuityva, esanti prie tokių formuluočių pamatų, dabar patvirtina, kad M. K. Čiurlionio vizualinės kalbos, kaip žodyno ir pasisakymų semantiniai tyrinėjimai, padėjo padaryti išvadą, kad jis pats sau buvo archetipinės tapybos mokykla. Architepiniai paveikslai, legendos ir mitai vaizduoja svarbiausią žmonijos patirtį ir išmintį. Kalbėdami apie M. K. Čiurlionio interpretacijas, galime kalbėti C. G. Jungo žodžiais: „Tas, kuris kalba provaizdais, tarytum kalba tūkstančiais balsų, jaudina ir žavi, o kartu ir tai, ką vaizduoja, perteikia iš vienkartinumo ir laikinumo srities į amžinos būties sferą, savo lemtį pakelia iki žmonijos lemties lygio“.

M. K. Čiurlionio pasaulinį pripažinimą gerai apibūdina neseniai išleista atsiliepimų apie jo meną antologija, kuri apima laikotarpį nuo 1905 iki 1989 m. (S. Goštautas, „Painter and Composer Collected Essays and Notes“, 1906–1989, Chicago–Vilnius). Tarp knygos autorių nemažai yra žymių pasaulio mokslo ir meno atstovų, tokių kaip S. Goštautas, S. Jarocinskis, V. Ivanovas, M. Dobužinskis, S. Makovskis, N. Vorobjovas, A. Rannitas, I. E. Bovlitas, G. Di Milius, F. Rozineras, V. Landsbergis, V. Jakubėnas, I. Stravinskis, Lipchitzas, H. Focilonas, M. Senphoras, J. Gimbutas.

Apibūdinant literatūrą apie M. K. Čiurlionį lenkų kalba, visų pirma reikia paminėti, kad į jį atkreipė dėmesį šiuolaikinė spauda. Tenka pažymėti, kad įvairiose publikacijose, kurios pasirodė per du pirmuosius XX a. dešimtmečius, pritrūko nuodugnesnio žvilgsnio į šio menininko kūrybą. Pradedant 5-ojo dešimtmečio pabaiga, pasirodė nemažai straipsnių, populiarinančių M. K. Čiurlionio veiklą ir primenančių jo ryšius su Lenkija. Paskelbta ir mokslinio pobūdžio darbų. Iš ankstesnių vertėtų paminėti A. Nakovo publikaciją („Mikalajus Čiurlionis“, *Kultūra* (Paryžius), 1967, Nr. 6).

M. K. Čiurlionio 100-ąsias gimimo metines Varšuvoje įamžino J. A. Zelinskis, surengęs M. K. Čiurlionio reprodukcijų parodą ir vėliau paskelbęs publikaciją „Čiurlionis ir jo laiko erdvės vizija“ (*Kontekstai* (paskutinis leidimas), 1993, Nr. 3–4). Minėto jubiliejaus proga pasirodė ir daugiau publikacijų: V. Juščako „Apie simbolizmą – apie ekspresionizmą – apie erdvę – ryšium su M. K. Čiurlionio

Iš kairės: Nuotraukoje – M. K. Čiurlionis 1898 m. Varšuvoje. ŽDM, P. m. – 177; Konstantinas ir Sofija Plungėje 1909 m.; Sofija Kymantaitė, 1907 m. ŽDM, P. m. 797/10

kūryba“, pirmiausia išspausdinta lietuvių kalba, o vėliau – šio autoriaus mokslinių darbų rinkinyje „Faktai ir fantazijos“ (Varšuva, 1979); bei S. Jarocinskio „Čiurlionio gimimo šimtosios metinės“ (*Ruch Muzyezny*, 1975, Nr. 24). Vėliau pasirodė šie veikalai: M. Galab „M. K. Čiurlionio „Saulės sonata““ (*Artium Quastiones*, Poznanė, 1983), M. Robizo-Birekas „Genesis pagal Čiurlionį“ (*Wdrodze*, 1989, Nr. 6), „M. K. Čiurlionio pasaulio sutvėrimas – kaip kosmogoniško mito vaizdingas realizavimas“ (*Acta Universitatis Lodzensis, Folia scientiae artium et litterarum* 3, 1992), „Nauja Čiurlionio kosmogonija, idėjos, žodžiai, vaizdai, 2“ (*K. K. Barčinskio literatų draugija*, Lodzė, 1993).

Dėkoju p. J. A. Zelinskiui už informaciją apie šias publikacijas, autoriams – už jų atsiuntimą.

M. K. Čiurlionio gimimo 120-ąsias ir mirties 85-ąsias metines pažymėjo Visos Lenkijos Lietuvos mylėtojų klubas, ketvirtiniame žurnale „Lithuania“ (1995, Nr. 3) paskelbęs I. Korsakaitės, R. Andriušytės, A. Nedzelskio, J. Sedleckos, G. Jankevičiūtės ir Z. Žemaitytės straipnius.

M. K. Čiurlioniu nuolat buvo skiriama vietos lenkų kalba leistoje monografijose meno tema, žodynuose, enciklopedijose. Lenkijoje pasirodė šios publikacijos: M. Valisas, „Secesija“ (Varšuva, I leidimas ir vėlesni); M. Porebskis, „Meno istorijos apybraiža. XIX ir XX amžius“, t. 3 (Varšuva, 1983, I leidimas ir vėlesni); B. Kovalska, „Nuo impresionizmo iki konceptualizmo. Meno atradimas“ (Varšuva, 1989); T. Griglevičius, „Vidurio Europos dailė 1900–1914. Modernistinės ir ankstyvojo avangardo tendencijos“ (Krokuva, 1992), G. Babilevičius, „Poetinė vaizduotė – Viačeslavas Ivanovas meno aplinkoje“ (Varšuva, 1995). Tarp išverstų į lenkų kalbą publikacijų svari yra H. Hoßstätter „Simbolizmas“ (Varšuva, 1992 (antraštė „Čiurlionis, aprašė J. Derojedas)).

Svarbią reikšmę turi V. Landsbergio spaudai parengta M. K. Čiurlionio biograma kartu su bibliografija. Darbas išspausdintas „Lenkijoje kuriančių lenkų dailininkų žodyne“, t. 1 (Vroclavas, 1971). Išsamus tekstas apie šį menininką yra paskelbtas B. Veber parengtoje „Muzikos enciklopedijoje“ (išspausdinta 1984 m. Krokuvoje).

Deja, šių publikacijų įtakos diapazonas, išskyrus mokslinę ap-

linką, yra labai kuklus. Lenkijoje M. K. Čiurlionis yra beveik nežinomas net tarp asmenų, besidominčių menu ir muzika. Todėl su malonumu Varšuvoje priėmėme parodą, kurią parengė Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus (Kaunas).

Dėkojome Lietuvos Respublikos ambasados Lenkijoje darbuotojams už pagalbą surengiant šią parodą, taip pat p. Jadvygai Sedleckai, p. Stefanui Viežbickiui už dviejų skulptūrų – „Andante“ (Čiurlioniu) ir „Interliudija“ – eksponavimą parodoje. Taip pat dėkojome Varšuvos dailės akademijai, Varšuvos nacionalinei bibliotekai bei Varšuvos universiteto bibliotekai už archyvinės medžiagos ir leidinių pateikimą parodai.

Šio teksto pagrindą sudaro referatas, kuris buvo perskaitytas Žinių apie Lietuvą studijoje (ją 1996 m. balandžio 11 d., minint M. K. Čiurlionio jubiliejų, surengė Visos Lenkijos Lietuvos mylėtojų klubas prie Varšuvos universiteto).

M. K. Čiurlionio parodos metu salėje, kurioje ji buvo eksponuojama, lankytojai turėjo galimybę žiūrėti ir Lietuvoje sukurtus filmus apie M. K. Čiurlionį, klausytis jo muzikos. Parodą lydėjo Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus (Kaunas) ir Varšuvos miesto istorijos muziejaus išleisti parodos bukletai ir „AgArt“ leidykloje sukurtas plakatas. Čia buvo galima įsigyti atvirukų su M. K. Čiurlionio kūrinių reprodukcijomis ir keletą A. Rannito, V. Landsbergio, S. Goštauto, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus (Kaunas) leidinių M. K. Čiurlionio kūrybos temomis, išleistų anglų ir prancūzų kalbomis.

Paroda sulaukė didžiulio atgarsio Lenkijoje ir Lietuvoje. Informaciją apie ją paskelbė dienraščiai „Gazeta Wyboreza“, „Expres Wieczorny“, „Życie Warszawy“, „Lietuvos aidas“, kai kurie savaitraščiai. Keletą laidų apie šią parodą transliavo Lenkijos radijas (I, II, V programos – Polonia, red. p.). Lenkijos televizija apie M. K. Čiurlionį ir jo kūrybą rodė kino programose („Chimeros žurnalas“, „Istorijos žurnalas“).

Paroda sulaukė didžiulio Varšuvos gyventojų, į šalį atvykusių užsieniečių susidomėjimo. Apie tai liudija tas faktas, kad su paroda susipažino 4 000 lankytojų. Jie paliko nemažai įrašų Atminimo kny-

(Nukelta į 52 p.)

M. K. ČIURLIONIS IR ŽEMAITIJA

M. K. Čiurlionis
antkapinis paminklas
Vilniaus Rasų kapinėse,
Autorius Juozas Žikaras

*Illustracija – iš interneto leidinio
„Nacionalinis
M. K. Čiurlionio dailės muziejus“
(internetu prieiga <http://www.ciurlionis.lt/index.php?f=cfc7141a7f&lg=lt, žr. 2008 06 15>)*

(Atkelta iš 51 p.)

Kompozicijos mokėsi pas Zygmontą Noskowskj. Geriausias draugas institute buvo kolega Eugenijus Morawskis. Konstantinas dažnai lankėsi draugo namuose, susipažino ir pamilo Eugenijaus seserį Mariją, tačiau šiai draugystei nebuvo lemta baigtis vedybomis. Marijos tėvas, pastebėjęs jų jausmus, paskubėjo dukterį per prievartą ištekinti už kito. M. K. Čiurlionis studijavo teoriją ir istoriją, harmoniją, lankė choro klasę, mokėsi gamtos mokslų, astronomijos, filosofijos, numizmatikos, mineralogijos. Tuo laikotarpiu jo mėgiami autoriai buvo A. Mickevičius, J. Slowackis, B. Prusas, F. Dostojevskis, F. Nietzsche, L. Tolstojus ir kt.

M. K. Čiurlionis, tuo laikotarpiu gyvendamas Varšuvoje, sukūrė kanonų, fugų, preliudų, variacijų ciklų fortepijonui, styginių kvartetui. Institute įgijo kompozicijos specialybės diplomą. Baigiamasis darbas – kantata mišriam chorui ir simfoniniam orkestrui „De Profundis“.

* 1907 m. rudenį atvažiavo į Vilnių. Dalyvavo steigiamajame Lietuvos dailės draugijos susirinkime ir buvo išrinktas į jos valdybą. Gabriėliaus Landsbergio-Žemkalnio „Blindos“ generalinėje repetitijoje susipažino su Sofija Kymantaite ir įsimylėjo ją.

* 1908 m. liepos mėnesį su sužadėtine praleido prie jūros – Palangoje. Čia nutapė penktąją – „Jūros“ sonatą, diptiką „Preljudas ir Fuga“, triptiką „Fantazija“. Dviese planavo kurti operą „Jūratė“.

* 1908 rugpjūčio–rugsėjo mėnesiais sužadėtiniai apsilankė pas Sofijos dėdę dekaną Vincą Jarulaitį Plungėje, jos tėvus Kuliuose ir Karklėnuose, vėliau abu išvažiavo į Druskininkus. Šiuo laikotarpiu tapė šeštąją – „Žvaigždžių“ – sonatą. Rugpjūčio pabaigoje, vilniečio dailininko Levo Antokolskio patariamais, išvyko į Sankt Peterburgą, tikėdamasis susirasti pastovesnį pragyvenimo šaltinį, dalyvauti parodose. Pirmoji kelionė nebuvo sėkminga.

* 1909 m. sausio 1/14 d. Šateikiuose, mažame miestelyje netoli Plungės, M. K. Čiurlionis susituokė su Sofija Kymantaite. Po jungtinių abu išvyko į Sankt Peterburgą.

* 1909 m. liepos–spalio mėnesiais Sofija ir Konstantinas Čiurlioniai gyveno Plungėje. Vasaros derlius – apie 20 paveikslų. Tai „Aukuras“, „Angelėliai (Rojus)“, „Lietuviškos kapinės“ ir kt., taip pat daugybė eskizų albumėliuose, vinjetės liaudies dainoms. Kartu su žmona rašė kritinių apybraižų knygą „Lietuvoje“. M. K. Čiurlionis parengė jai viršelį ir keliolika inicialų (pastarieji nepanaudoti).

* 1911 m. kovo 28 / balandžio 10 d. M. K. Čiurlionis mirė Raudonojo dvaro sanatorijoje Pustelnike. Palaidotas Vilniuje, Rasų kapinėse.

(Atkelta iš 51 p.)

goje. Parodą aplankė ir prof. V. Landsbergis su žmona. Tąsyk, negalėdamas dalyvauti parodos atidarymo iškilmėse, Varšuvos miesto istorijos muziejaus direktorius prof. Janušas Durko atsiuntė sveikinimo laišką, kuriame – draugystės ir pasitenkinimo žodžiai dėl gražaus ir vaisingo lenkų ir lietuvių bendradarbiavimo. Tarp parodos lankytojų buvo daug jaunosios kartos atstovų. Savo įrašus Atminimo knygoje paliko 47 S. Vispianskio bendrojo lavinimo licėjaus pedagogų ir moksleivių grupė (vienai iš šio licejaus klasių yra suteiktas lituanistinis profilis).

1996 m. liepos 16 d. parodos atidaryme dalyvavo Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus (Kaunas) direktorius Osvaldas Daugelis, Lenkų radijo redaktorė Zdzisława Błażkowska, Varšuvos vaivadijos Kultūros skyriaus direktorius Andžėjus Hągmajeris, Varšuvos istorijos muziejaus darbuotojai, taip pat ir šios publikacijos autorius, parodos kuratorius Janušas Plapis.

Paroda tapo gražia pradžia pradėdant Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus (Kaunas) ir Varšuvos miesto istorijos muziejaus bendradarbiavimą. Abu muziejai, kuriuos atstovavo šių įstaigų direktoriai – Osvaldas Daugelis ir Janušas Durko, remiantis prielaida, kad ilgaamžiai ryšiai tarp Lietuvos ir Lenkijos rodo, kad būtina geriau pažinti abiejų tautų kultūros bendrus ir atskirus įvykius, praėjusių epochų ir šiuolaikinius Lietuvos ir Lenkijos kultūrinius laimėjimus, pasirašė bendradarbiavimo sutartį, kurioje numatyta keistis moksliniais darbuotojais, parodomis, teikti tarpusavio pagalbą ieškant istorinių dokumentų, teikti ikonografinę ir meninę informaciją, reikalingą moksliniam darbui bei dalintis muziejinio darbo patirtimi.

Parodos uždarymo dieną (1996 m. rugsėjo 24-ąją) muziejuje įvyko Jadvygos Sedleckos knygos „Mikalojus Konstantinas Čiurlionis“ 1875–1911. Varšuvos preliudija“ pristatymas visuomenei. Šiame renginyje dalyvavęs Jacekas Antonis Zelinskis susirinkusiems papasakojo apie neseniai išleistą mokyklinį vadovėlį, į kurį įtrauktas tekstas ir apie M. K. Čiurlionį (J. A. Zelinskis, J. Stasiakas, „Žinios apie meną. Dailė“, p. 5–8. Knygą išleido „AgArt“).

J. Sedlecka – žurnalistė. Ji yra baigusi filologijos studijas Lodzėje, vertėja, dirba Visos Lenkijos Lietuvos mylėtojų klubo sekretore. Dažnų išvykų į Druskininkus metu ją patrukė Lietuvos grožis. Ji yra parašiusi sanatorijos prie Nemuno, kurioje gydėsi ir ilsėjosi, vadovą (išleistas 1994 ir 1995 m.). Jos susidomėjimas Lietuvos kultūra ir menu, o ypač M. K. Čiurlioniu, davė vaisių – lenkų kalba išleista pirmoji šio kūrėjo monografija, turtinga dokumentais, paremta plačiomis literatūros ir šaltinių studijomis. Autorė, aprašydama M. K. Čiurlionio kūrybos kelią, jo gyvenimo įvykius, pateikia turtingą istorinį foną. Knygoje yra daug iliustracijų ir spalvotų M.K. Čiurlionio kūrinių reprodukcijų.

Knygos autorės iniciatyva 1996 m. vasarą Marko-Pustelninke vienai gatvei suteiktas M. K. Čiurlionio vardas. 1996 m. jos iniciatyva buvo pradėta kurti draugija, kurios tikslas – propaguoti M. K. Čiurlionio kūrybą. J. Sedleckos knygos įžangoje yra cituojami V. Landsbergio žodžiai „Su klasikinio ir šiuolaikinio meno kūriniiais Čiurlionis susipažino Varšuvoje. Čia jis turėjo progą patirti daug gražių ir tvirtų draugystės ryšių. Dabar, kai jo kūryba vėl atsiderė šiame mieste, galima tikėtis, kad Čiurlionio ir lenkų draugystės dvasia atgims ir liks čia visiems laikams“.

(Atkelta iš 31 p.)

rus. Daugiau nei keturis šimtmečius per gaisrų pašvaistėmis žėruojančius horizontus kelių kelelių vingiais jis žingsnis po žingsnio artėja prie Žemaitijos, link Rietavo. Atsineštasis Oginskių herbas originalus. Jį naudojo tik Oginskių ir Puzinų giminės bei jų palikuonys. Puzinų giminės protėvis buvo minėtasis Jurgio Tito sūnus Vladislovas. Senojo Oginskių herbo perkirsto skydo pirmame lauke šv. Jurgis, kovojantis su drakonu, herbynuose dar vadinamas rusiškąja Vytimi, kuri rodo jų kilmę. Antrame lauke matome giminės herbą „Vartus“. Laikui einant, viršutinio lauko neliko – Oginskių tikraja Tėvyne tapo Lietuva. Jų herbo skydas liko vienalaukis su minėta Oginskių giminės herbo figūra.

MAŽAMEČIO MYKOLO MIKALOJAUS SEVERINO MARKO OGINSKIO (1849–1902) HERBŲ PIEŠINIAI

Mykolas Mikalojus Severinas Markas Oginskis – Irenėjaus Kleopo Oginskio sūnus, Bogdano brolis. Jis iš tėvo paveldėjo Ašmenos pavietį Zaliesėje kartu su gražiais, tačiau jau kelis dešimtmečius negyvenamais rūmais, bet ten negyveno. Kurį laiką jis buvo prisiglaudęs pas brolių Rietave, o 1873 m. iš grafo Platono Zubovo nusipirko Plungės dvarą ir miestelį. Tapęs Plungės šeimininku, M. Oginskis iš karto ėmėsi reformų, propagavo naujas ūkininkavimo formas, rengė žemės ūkio ir rankdarbių parodas. Buvo įkūręs iki 1902 m. veikusią muzikos mokyklą, išlaikė orkestrą. Plungėje M. Oginskis buvo sukaukęs turtingas meno kūrinių, archeologinių radinių, medžioklės trofėjų, medalių ir knygų kolekcijas. Visoje Žemaitijoje ir Lietuvoje garsėjo jo šeimos muziejus, kurio rinkinį, tikėtina, pradėjo kaupti M. Oginskio tėvas Irenėjus Oginskis Rietavo dvare, kai Bogdanas ir Mykolas dar buvo mažamečiai. Būdamas

pažangus ir veiklus ūkininkas, Irenėjus Kleopas Oginskis, kaip ir daugelis kitų ano meto dvarininkų, domėjosi ir rinko kultūros ir istorijos paveldo objektus. Juos paveldėjęs sūnus Mykolas Mikalojus tęsė šį darbą Plungėje. O Rietavo dvare, dar būdamas dešimties metų amžiaus, jaunas kunigaikštis kruopščiai vykdė tėvo užduotus „namų darbus“ – piešė (kopijavo iš herbyno) Lenkijos miestų ir vaivadijų herbus. Šį teiginį patvirtina Lietuvos dailės muziejaus sfragistikos rinkinyje saugomos dvi lentelės su 25 ant jų suklijuotais įvairių Lenkijos miestų ir vaivadijų herbų piešiniais.

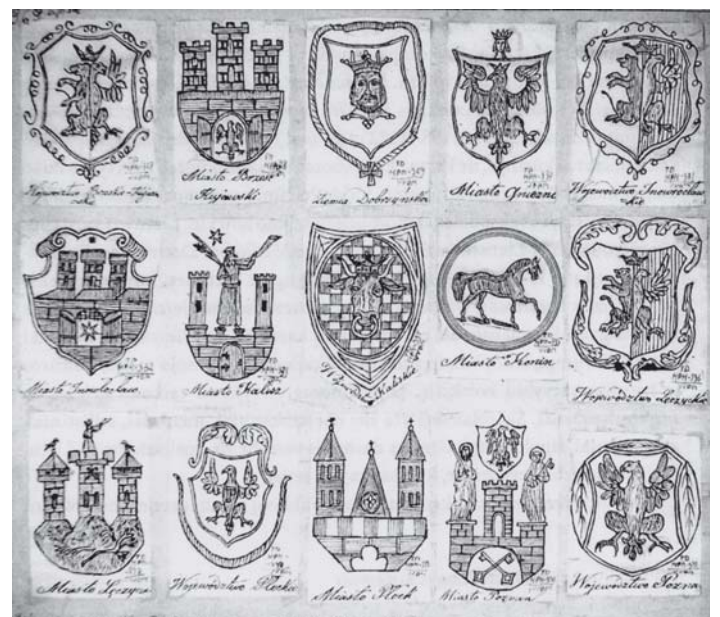
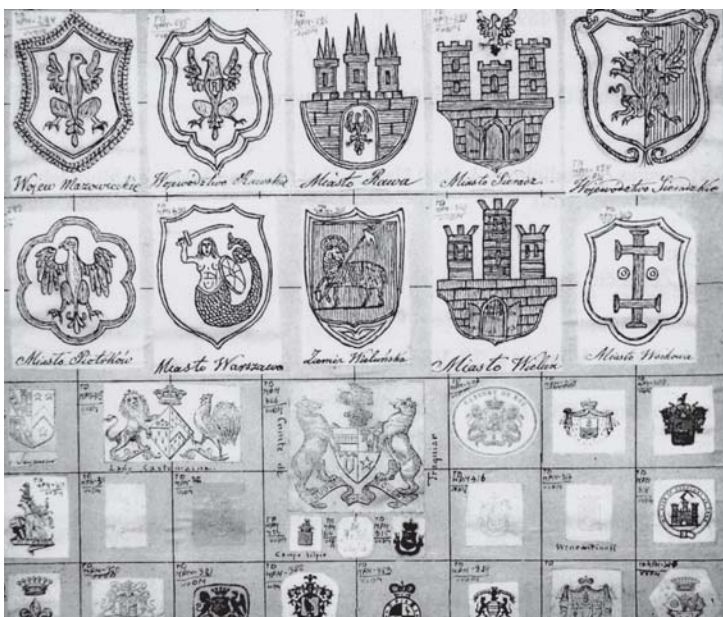
Prie vienos iš minėtų lentelių apatinio krašto yra įrašas: „Herby miast; wojewodztw Polski narysowane przez Michala Oginskiego w 10 tym roku zycia w 1859 r. w Retowie“. Panašus įrašas yra ir 1949 m. LDM inventoriniame žiniaraštyje: „Lentelė su penkiolika (15) įvairių Lenkijos miestų ranka pieštų herbų, piešta Mykolo Oginskio, grupė 14a., senas inv. 869“. Herbai nupiešti ant balto popieriaus. Eskizai daryti pieštuku, vėliau perpiešta juodu tušu. Stebina šių piešinių atlikimo kruopštumas ir preciziškumas.

Ant kitos lentelės priklijuota dar dešimt (dvi viršutinės eilės) pieštų herbų, kurių autorius neįvardytas, tačiau vienodas darbėlių stilius ir atlikimo technika leidžia teigti, kad visi šie herbai yra nupiešti dešimtmečio Mykolo Mikalojaus ranka.

Šiandien sunku dar pasakyti, kas ir kada įrašė piešinių kilmės nuorodą ir suklijavo jų iškarpas ant lentelių, tačiau abejoti tikslumu tų įrašų, kurie yra ant šios lentelės, nėra pagrindo – visi kiti įrašai ant lentelių su antspaudais lake, popieriuje, juos patikrinus herbynuose, pasitvirtino.

Šie Mykolo Mikalojaus Oginskio herbų piešiniai, kaip ir visi kiti išsaugoti šios giminės atstovų palikti antspaudai, turi mokslinę išliekamąją vertę – tai neįkainojama medžiaga LDK ir ATR heraldikos tyrinėtojams.

Publikacijoje panaudotos Antano Lukšėno, Lino Bubnelio, Danutės Mukienės nuotraukos

Mažamečio Mykolo Mikalojaus Oginskio (1849–1902) herbų piešiniai, saugomi Lietuvos dailės muziejuje. Iš kairės: LDM, MPM-294-303 ir LDM MPM-327-341